

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki Meseller ile Küçürek Öyküler Arasındaki İlişki

Kamuran ERONAT*

ÖZ

Küçürek öykü kısa, öz ve damıtılmış niteliği ile her ne kadar günümüz insanının ihtiyacına binaen edebiyatta yerini alsa da, bu türün Türk kültüründeki ilk izlerine yüzyıllar öncesinde rastlanmaktadır. Bu bağlamda Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin "küçürek öykü" tanımına oldukça paralel bir durum arz etmesi dikkat edilmesi gereken bir özelliktir.

Az sözle çok şeyin anlatıldığı, kısa, etkin ve çok uyarıların etkileyici bir biçimde kullanıldığı küçürek öyküler; sembolik, samimi ve içten söylemleri ile Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki mesellere yaklaşmaktadır. Felsefi söylem ve ucu açık nitelikli yapısıyla da Mevlânâ'nın mevcut eserine yaklaşım gösteren bu öykü çeşidinin, doğrudan mesaj iletme ve halkı eğitme yönünde bir iddiası olmadığı için *Mesnevî*'deki mesellerden bu küçük nitelikleriyle ayrı tutulabilmektedir. Fakat genel anlamda; olay kurgusu, sezdirme yöntemine başvurulması, örtük anlatımın bilinçli ve yoğun bir şekilde ele alınması, sembol ve imge tercihlerindeki orijinallik, Mevlânâ *Mesnevî*'sindeki meselleri küçürek öykülere yaklaştırmaktadır.

Netice itibariyle bugünün küçürek öyküsünün modern insanın dramı üzerine konumlandığı dikkate alınırsa, Mevlânâ *Mesnevî*'sindeki mesellerin de insani öze odaklandığını ve onun evrensel problematiği ile ilgilendiği görülebilmekte; zengin birikimi ve kültürel dokusu ile küçürek öyküye iyi, orijinal ve güzel bir model oluşturduğu düşüncesini güçlendirmektedir.

Anahtar kelimeler: *Mesnevî*, mesel, küçürek öykü, felsefi, sembol

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / DİYARBAKIR
keronat@dicle.edu.tr

Damıtılmış ve adeta zekâ imbiğinden geçirilmiş niteliği ile geniş çağrışımlara yelken açan küçürek öykü, Türk edebiyatında asırlardan beri süregelen bir anlatımın en zengin ve özgün özelliği olarak varlığını korumaktadır. Doğru ve etkin kelimelerin bir bileşkesi olarak ortaya çıkan bu kısa nesir türü, kâinatın en derin varlığı olan insanı ele alan durumu ile adeta sosyal ve felsefî bir anlatım türünün en çarpıcı aktarımı olarak kendisini gösterir. Sözün gücü, kuşkusuz bu anlatı çeşidinde daha farklı bir boyut kazanmaktadır. Bu türün ortaya çıkması her ne kadar 19.yüzyılın ikinci yarısı olarak kabul edilse de bu öykü çeşidi; Türk edebiyatında Dede Korkut Hikâyeleri'nden başlayan devinimi ve 13. yüzyıldaki Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî*'sinde süregelen zenginliği ile yüzyıllardan beri kültürümüzdeki yerini muhafaza etmektedir.

Bu kısa ve etkin anlatım çeşidi, gücünü, sözün samimi, içten ve vurucu noktasındaki etkisinden almakta ve seçilen her kelimenin bir hayat deneyimi içeren özelliği ile ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu yapı taşları ile örülen küçürek öykülerin geniş çağrışımlar uyandırması, geçen zamanla birlikte değerinden bir şey kaybetmemesi, elbette içeriğinde saklı tutulan cevherin orijinalliğine bağlı olmakla beraber, bu türü kullanan düşünür ve ediplerin sanat gücüyle de doğrudan ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Türk edebiyatı bu çerçevede zengin bir birikime sahiptir. Nitekim 13. yüzyıldan beri *Mesnevî* ile Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî bu türün dünyaca ünlü temsilcilerinden biridir. Büyük düşünürün hayat karşısındaki duruşu, yaşama mânâ katan bakışındaki derinliği ve kalemine etki eden kültür birikimi ile *Mesnevî*, küçürek öykünün en nadide örneği olarak edebiyatımızdaki yerini ilk günkü değeri ile korumaktadır.

Mesnevî dikkatli bir şekilde okunduğunda eserdeki mesellerin nesir sahasındaki anlatım tekniklerinin birçok özelliğine de sahip olduğu görülmektedir. Çatışma unsurunun meselin hemen başında oluşu, sembol değeri yüksek unsurlardaki seçiciliğin gösterime sunulması, karakterlerin kendi özellikleri çerçevesinde zaman zaman karşılıklı diyalog yöntemi ile konuşturulmaları, ani ve etkin uyarıcılarda bulunulması ve özellikle de "merak unsurunun doruğa ulaştırıldığı" (Korkmaz-Deveci 2011: 29) mesellerin sayısının çarpıcı orandaki fazlalığı, Mevlânâ'nın bu türün en iyi kullanıcısı olduğu gerçeğini bir kez daha yansıtmaktadır. Tabii ki bu çerçevede *Mesnevî*'deki hikâyelere kendisinin dingin yapısı ve hikemî niteliğindeki sözlerinin derin etkisinin, ayrıcalıklı ve farklı bir unsur olarak damgasını vurduğu da unutulmamalıdır.

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki mesellerin "evrensel bir kapsayıcılıkları"nın (Korkmaz-Deveci 2011:78) olması ve yüzyıllardır gerek Türk gerekse dünya

edebiyatına büyük bir değer katması, onun "insanî öz"ü yakalamasındaki başarısına bağlıdır. Kâinatın en zengin değerini "kısa ve yoğunlaştırılmış" (Korkmaz-Deveci 2011: 79) meselleri ile sürekli merceğine alan Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, anlatım gücündeki zenginliklerle, yelpazesi son derece geniş portrelere projeksiyonlarını yöneltmiş ve bu özgün çalışmasındaki başarısıyla da bugünkü "küçürek öykülere çok yakın" (Korkmaz-Deveci 2011: 79) nitelik taşıyan *Mesnevî*'sini yüzyıllar öncesinden kültürümüze nakşetmiştir. Sadece yazıldığı döneme değil, tüm zamanlara hitap eden ve her biri bir diğerinden farklılık ve orijinallik içeren bu mesellerden şu örnekleri dikkatlere sunabiliriz:

**"Bölüştürmede terbiyesizlik etti diye
arslanın kurdu cezalandırması"**

3210. Arslan, kurdun başını kopardı. Tâ ki iki baş maksada mâni olmasın.

"Ey koca kurt! Padişahın huzurunda ölü gibi olmadığın için azaba lâayık oldun."

Sonra tilkiye bakıp, "Bölüştürme işini iyi bir şekilde sen yap" dedi.

Tilki secde edip dedi ki, "Bu semiz öküz, padişahın kuşluk yemeği olsun."

"Bu keçi de öğleye talihli şah için yahnilik olsun."

"Bu temiz tavşan da şaha güzel bir akşam yemeği olmaya lâayıktır"

Arslan, "Ey tilki! Çok adilâne davrandın. Böyle güzel bölüştürmeyi kimden öğrendin."

"Ey büyük üstat! Söyle kimdir?" deyince tilki, "Ey hayvanların şahı! Kurdun hâinden" dedi.

Bunun üzerine arslan, "İşini hatasız yaptın. Bu üç avı sana ihsan ettim, var git."

"Ey tilki! Sen bize sadık oldun. Seni incitmemiz reva değildir."

"Biz senin olduk. Bütün avlar da senin. ayağını açıkça gök üzerine koy."

"Kurdun hâlinden ibret almışsın.
Yanımda sen tilki değil arslansın" dedi.

Tilki o zaman, "Arslan, kurttan sonra
bana hitap etti" diye sayısız şükürler etti.

"Önce bunu bana emretseydi canımın
kurtarılmasına imkân var mıydı?" dedi.

O hâlde Allah'a şükürler olsun ki, bize geçmiş
ümmetlerden daha fazla değer verdi.

Zira Hakk'ın kahr ve adaletinin, eski
ümmetleri nasıl kahrettiğini işittik.

Tâ ki, o kurtların hâlleriyle biz, tilki gibi
terbiyemizi koruyabiliriz.

Bu sebepten vafımızı Hz. Peygamber,
"Rahmet edilmiş ümmet" diye söyledi.

Evvelki kurtların tüy ve kemikleri sonra
gelen hisse alanlara nasihat oldu.

3230. Akıllı kimseye firavunların ve Ad kavminin
hâlini işitmek kibiri bıraktırır.

İbret sahibi işin gerçeğini anlar. Yoksa
hâli başkaları için ibret olur."

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî 2011: 131-132)

Görüldüğü üzere bu mesel, derinlikli, alegorik ve çok yönlü ders veren özelliği ile belirginleşir. Hikâyede arslan simgesi ile devlet yönetimindeki erke işaret edilmektedir. "Arslan kurdun başını kopardı. Tâ ki iki baş maksada mâni olmasın" sözü ile iki başlı bir devlet yönetiminin bekasının kötü olacağı gerçeğinin altı çizilmekte ve haddini bilmeyen kişilerin sonunun hüsrarla neticeleneceği dile getirilmektedir. Tilki burada mantığı ve itidalli özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Yerini ve safını iyi etüt eder. Liderini zora sokacak çıkışlar yapmadığı gibi, sadakatini ve saygısını önderinden esirgemez. Bu arada tilkinin gücün ve güçlünün ne anlama geldiğini idrak etmesi de önemlidir. Bu idrak onu hem hayatta tutar hem de bir paye almasına olanak tanır. Tilki, paylaşımında protokolün kural ve kanunlarını da iyi bildiğinden önderinin güvenini tazeler. Nitekim arslan "Ey tilki! Sen bize sadık oldun. Seni incitmemiz reva değildir" sözü, bu durumu desteklemektedir. Yine, "biz senin olduk" ifadesi ile sonuçlanan durum ile de, yönetimdeki güç birliğine yönelik memnuniyete işaret edilmektedir.

"Kurdun hâlimden ibret almışsın. Yanımda sen tilki değil arslansın" sözü, gücün akılla birleşmesi sonucu bir anlam kazanacağını, hatalardan ders alanların gücünden uzaklaşmayacağı, tecrübelerin de yaşam serüveninde önemli bir öğe olduğu ısrarla hatırlatılmaktadır. Tabii ki meselde tilkinin sağlamış olduğu avantajda şans faktörünün de belirgin bir şekilde etkin olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Nitekim eserde; "Tilki o zaman, "Arslan, kurttan sonra hitap etti" diye sayısız şükürler etti" sözü, bu durumu özetler niteliktedir. Zamanın da şans faktöründeki özelliğine atıfta bulunulan meselde "O hâlde Allah'a şükürler olsun ki, bize geçmiş ümmetlerden daha fazla değer verdi" sözü ile de içinde bulunulan zamanın nimetinin değerlendirilmesi gerektiğine; "rahmet edilmiş ümmet" tanımıyla da Hz. Peygamber öncesi yaptıkları hatalardan ötürü helak edilmiş toplulukların hatalarının unutulmamasına özenle işaret edilir. Böylece "başı koparılan kurt" hatalar içerisindeki kitlelerin temsili noktasında anlam kazanır. Tarih sahnesinde bu konumdaki kişi ve kavimlerin adı sıkça anılır. Firavunların, Ad kavminin isimleri zikredilmekle beraber, Lût ve Pompei'de bulunanlar, tarih sahnesinde kötü yere sahip olan kitleler olarak hatırlanır. Netice itibarıyla ibretlik olaylardan ders çıkarılması gerektiğine, "rahmet edilmiş ümmet" olmanın manasının yeterince ve özünce bilinmesine ısrarla vurgu yapılmaktadır.

Mevlânâ, burada sözün değerini ve doğru kelimeleri bir araya getirmiş, gerek devlet yönetiminde gerekse ümmet çerçevesinde kişi ve toplumların kendi değerini ve yerlerini iyi etüt etmeleri noktasına işaret etmiştir. İbret alınması gereken gelişmelerden yeterince ders çıkarılmasının iyi ve düzgün bir insan olma yolundaki öneme dikkat çekilen meselde, kibrin insan özünü zedeleyen tehlikeli ve yok edici bir özellik olduğu da vurgulanır. Başkalarına ibret olmamak için dikkat edilmesi gerektiğine atıfta bulunulan hikâyede, cehaletin, geriliğin ve aç gözlülüğün egemen olduğu Asr-ı Saadet'ten önceki günlerin talihsizliği dile getirilerek geçmiş, dün ve bugün üçgeninde, kâinatın en değerli varlığı olan insanın artık olması gerektiği noktayı kendince, akıl, mantık ve terbiye çerçevesinde bulması gereği son bölümde hatırlatılır.

Mesnevî'deki mesellerde hikâyenin henüz başında özenle seçilen ve sembol değeri yüksek ölçekte beliren simge, kişi ve kavramların; oluşturulan çatışma zeminine hareketlilik ve böylelikle esere farklı ve etkileyici bir form kazandırmış olduğu görülebilmektedir. Nitekim burada ele alınan durumların "...basit, kuru mev'izalar" (Ayan 1991) olmadığı, her birinin bir yaşam tecrübesini damıtan, felsefi derinlikli anlatılar olduğu ortadadır.

Yaşama iç içe olan bu anlatımlar, kuşkusuz küçürek öykünün ilk yapı taşları olarak da yıllarca bilinip değerlendirilecek ve her okunuştaki farklı, özgün ve

derin çağrışımlar uyandıracaktır. Mevlânâ'nın bu özellikli mesellerinden bir diğeri ise şöyle dile getirilir:

**"Birisinin, bir fakihin kocaman sarığını
çalıp kaçması üzerine fakihin ona
"Kaptığın nedir? Bir bak da sonra götür!"
diye bağırması**

Bir fakih, bir sürü eski püskü parçaları
toplayıp kendince bir sarık yapmıştı.

1600. Görünüşte gayet büyük olup meclislerde
baş köşeye oturtulsun istiyordu.

Sarığın içinde parça parça pılı pırtılar doluydu;
dışındansa pek güzel görünüyordu.

Dışı, cennet elbiseleri gibi güzel, içiyse
münafiğin kalbi gibi haraptı!

Parça parça eski bezler, sarığın içinde
gizlenmişti!

Bir sabah vakti, bir şeyler elde etmek
ümidiyle bu heyetle medreseye gitti.

Bir hırsız da karanlık bir yolda sanatını
icra etmek için hazır bekliyordu.

Ansızın fakihin sarığını kapıp işini
bitirmek için koşmaya koyuldu.

Fakihse onun arkasından bağıyordu:
"Hele bir destanı çöz de sonra koşmaya bak!

Böyle sevinç içinde uçar gibi gidiyorsun
ama, önce elindeki metaa bak da sonra
ona candan bağlan!

Onu elinle bir açıp hâlini tetkik et; ondan
sonra istersen götür, sana helâl ettim!"

1610. Hırsız, sabırsızlanıp sarığı açınca yol
üzerine sayısız bez parçaları dökülüyordu!

Şaşırılmış vaziyette, o işe yaramaz destardan
elinde sadece bir arşın eski bir bez parçası kaldı!

Onu da hırsız yere çalıp, "A hilekâr beni

işimden alıkoydun!" deyince;

Fakih, "Gerçi sana hile yaptım ama, boşuna
mücadele etmemen için de nasihatte bulundum" dedi. "

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî 2011: 459-460)

Belirtildiği üzere burada sembolik bir anlatım söz konusudur. Sarık imgesi, taşıdığı mânâ itibarıyla meselde "batık imaj" (Wellek vd. 1983: 271) konumundadır. Nitekim bu nesne eserdeki hikâyenin gerek olay örgüsüne gerekse tematik kurgusuna; "felsefî konular için uygun" (Wellek vd. 1983: 274) bir zemin hazırlamaktadır.

Mesnevî'de mevcut olan bu meselde öncelikle dış görünüşün kimseyi yanıltmaması gereğine işaret olunur. Güzel bir destarla çepeçevre sarılan sarığın içinde parça parça eski bezler bulunmakta bunlar, güzel bir görünümün, gizli ve gizemli yapı taşları olarak belirginlik kazanmaktadır. Sarığa heyet denilmesi de yine dikkat edilmesi gereken bir diğer özelliktir. "Bir sabah vakti, bir şeyler elde etmek ümidiyle bu heyetle medreseye gitti" sözü, heyetin de bir niteliğe sahip olması gereğinin altını çizmektedir. Burada her kalabalığın bir anlam ve güç ifade etmediği, çoğunluğun önemli olduğu fakat her şey olmadığı gerçeği imgelenmektedir.

Güzel görünümlü sarığın aniden çalınması üzerine fakihin hırsıza; "Hele bir destarı çöz de sonra koşmaya bak!" sözü ile seslenmesi, dışarıdan cazip görülen ve peşinden gidilen kitlenin veya onun liderinin, niteliksiz ve içi boş olabileceğini belirtmektedir. Nitekim hırsız sarığı açınca yol üzerine sayısız bez parçaları dökülür. Hırsız bu durum karşısında hayal kırıklığına uğramış, yanıltılmış ve kendisinin fakihe yönelik sözündeki ifadesiyle; "beni işimden alıkoydun" sitemini yaparak şaşkınlığını gizleyememiş olması önem arz etmektedir. Buradaki hırsız bir birey olabilir; ancak genel anlamda yanılgılara düşebilen kitleleri simgelemektedir. Toplum bazen düşüncede, dış görünümde iyi ve cazip gibi görülen yanlış akımların peşinden sürüklenebilir. Doğruya yönelmesi için acele etmemesi, temkinli olması gerekir. İçi boş ve anlam içermeyen ve kısa vadede çekicilik arz eden unsurların uzun vadede bir işe yaramayacağı bu meselde çarpıcı bir şekilde "fakih-hırsız" ilişkisi çerçevesinde dile getirilmektedir. Belirli bir forma ve ilkeye bağlı olmayan ve değer gibi görülen unsurların çözülüp anlamını ve kıymetini yitireceği herkesçe bilinmesi gereken bir gerçektir. Mevlânâ burada bunu işlemek istemiş ve çatışma unsurunu tematik güç ve karşı güç ekseninde, kişi, kavram ve simgelerle anlatımına estetik ve etkin bir boyut katarak sergilemiştir.

Meselde yine, aceleciliğin ve doyumsuzluğun bir yerde tıkanıklığa neden olacağı, yangından mal kaçırcasına yapılan hamlelerden sonuç alınamaya-

çağı ifade edilmekle beraber; hak edilmeyen ve harama yönelik olarak hırs yapılarak gerçekleşen davranışların bir sonuca ulaşamayacağı, hile ve zorbalıkla ele geçirilen malın kıymetinin olamayacağı ve hayır getiremeyeceği belirtilmektedir.

Eserde çaldığı sarıktan bir sonuç elde edemeyen hırsızın fakihe yönelik olarak; "A hilekâr beni işimden alıkoydun!" ifadesini kullanması, "Yavuz hırsız ev sahibini bastırır" sözünü de hatırlatmaktadır. Burada yüzüzlüğün sınır tanımadığı gerçeğine atıfta bulunulur.

Simge değerlerle *Mesnevî*'sinde çağrışımları yüksek anlatıları tercih eden Mevlânâ'nın bu meselde sarığı kuşatan destara, küçük çocuklarını sarmalayıp koruyan bir aile reisi izlenimini de verdiğini belirtebiliriz. Destar burada, adeta yaşama hazır olmayan küçük çocukları bir arada tutan bir baba gibidir. Hayat sahnesinde onun aradan çekilmesi ile çocuklar hikâyede dağılan bez parçacıkları gibi yaprak dökümü misali darmadağın olabilirler. Ön tekerleğin çıkmasını, destarın çözülüşüne mana kazandırdığımızda babanın, bir başka deyişle aile reisinin koruyup kollayan niteliğine benzediğini belirtebiliriz.

Eserde, fakihin ağzından "Onu elinle bir açıp hâlini tetkik et; ondan sonra istersen götür, sana helâl ettim!" şeklinde çıkan ifade, olumsuz duruma rağmen ve belli oranda gerçekleşen bir mağduriyete binaen bile; "hoşgörü" unsurunun toplum dinamiğinde ne kadar önemli bir davranış olduğu gerçeğini göstermekle beraber; "ava giden avlanır" sözünü de hatırlatmaktadır. Burada yine fakihin; "elinle tetkik et" ifadesinde de bir yumuşak eda hissedilir. Ateşten eli yanmasın diye uyarılan çocuğun elinin, yanan ateşte yanması neticesinde hızlı ve etkin bir uyarılmaya uğradığı bilinen bir durumdur. Bu perspektiften bakacak olursak fakihin mevcut uyarıda hırsızın elini kullanmasını istemesi, bu çerçevede oluşun ve ileride daha etkili can sızlamalarına neden olabilecek yıkımların önüne geçmek arzusuna dayandırılabilir. Mevcut olan bu meselde, toplumsal eleştiriye de yer verilmekte, kitlesel olarak yapılan yanlışlıklara ironi çerçevesinde değinilmektedir. Hikâyenin başında; "Görünüşte gayet büyük olup meclislerde baş köşeye oturtulsun istiyordu" şeklinde sarığın büyüklüğünden kaynaklanan etkileyici gücüne yapılan atıf; bizlere ünlü Türk mizah kahramanı Nasreddin Hoca'nın "Ye kürküm ye" fıkrasını hatırlatması açısından da önem taşımaktadır.

Netice itibariyle küçük öyküyü, "ele avuca sığmaz bir türdür" (Bates 2001: 9) şeklinde tanımlayan Bates'in ifadesi ile Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki mesellerin özelliği örtüşmekte, modern kısa öykülerin bir başka deyişle küçürek öykülerin temelini Türk kültürüne böylece yüzyıllar öncesinden atıldığı görülmektedir.

Ünlü düşünür Mevlânâ'nın bir diğer meseli ise karşımıza şu ifadelerle çıkmaktadır:

**"Bir köylünün, gecenin karanlığında
kendi öküzü zannıyla arslanı okşaması**

Birisi öküzünü ahıra koymuştu.
Arslan onu yiyip yerine oturdu.

510. Köylü gecenin karanlığında öküzü
için ahıra gitti.

Arslanın her tarafına elini sürüp önünü
ardını, altını üstünü baştan başa okşadı

Arslan, "Şimdi aydınlık olsaydı korkudan
ödün patlar, hâlini görürdün!"

"Ey ham kişi! Gece vakti beni öküz sandın da
böyle küstahça elini sürüyorsun" diyordu.

Hak Teâlâ der ki, "Ey mağrur kör! Tur
dağını benim adım parçaladı."

O kitabımda buyurdum ki, "Dağa indirmiş
olsa idim kitabı, dağ çatlar, parçalanır, erir
yok olur giderdi."

Eğer kitabı biz dağa indirseydik o yer,
parça parça olup dağılırdı.

Sen bunu babandan, annenden işittin;
gaflet senin bilmene mâni oldu.

Canın taklitsiz, buna vâkîf olsa, hâtif gibi
senin de nişanın olmazdı.

Şu tehdit hikâyesini dinle de, taklit belâsının
ne olduğunu bil."

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî 2011: 174)

Belirtildiği üzere bu kısa meselde öncelikle, "anlık aydınlanmalar, şok uyarı ve etkiler esas" (Korkmaz 2007:468) alınır. Kör cehalet ancak karanlıkta yol alır. Eserde köylü tiplmesi ile karşımıza çıkan kişinin öngörüsüzlüğü ve cehaleti neticesinde ölçsüz bir cesaretle hareket ettiği görülmekte, gerçeği iyi etüt edemeyip adeta uçurumun kenarında gezindiği resmedilmektedir. Arslanın, "şimdi aydınlık olsaydı korkudan ödün patlar, hâlini görürdün!" çıkışı ise otoritenin zorlanmasına yönelik bir tepkidir. Ama bu otoritenin sahibi olan erk, yapılan saygısızlığı bir anlamda bilinçsizlik olarak değerlendiril-

dirdiği için ceza mekanizmasına hemen başvurmamış, sabırlı ve hoşgörülü davranmıştır. Arslan bir anlamda gücün kendisine verdiği kayıtsızlığı ve güveni simgeler. Otoriteye karşı bilinçsizce yapılan hatalara bazen göz yumulabileceği ve affedilebileceği gerçeği dikkatlere sunulmakta, bu durumun kasıt taşıdığı unsurunun hissedildiği anlarında ise hoşgörünün ortadan kalkabileceği hatırlatılmaktadır.

Hikâyenin ikinci bölümünde ise, Hz. Musa Peygamber'e Allah'ın Tur Dağı aracılığı ile mesaj gönderme durumu anlatılmaktadır. Nitekim eserde, "Tur dağı benim adım parçaladı" ifadesi önemli bir uyarıdır. Eğer o dağa, "indirmiş olsa idim kitabı, dağ çatlar, parçalanır, erir yok olur giderdi" sözü, idrake yönelik ve dikkate alınması gereken ciddi bir uyarıdır. İnsanoğluna yüklenen görev ve misyonlar vardır. Bu yükümlülükler gaflete neden olmayacak şekilde açık ve anlamlıdır. Bunun için bilinçli olmak, bunlar bilinmiyor ise bilenlerden işitip aydınlanmak gerekir. *Mesnevî*'deki bu hikâyenin sonunda ise her gücün, erkin insanları feraha kavuşturamayabileceği, bunların bazen mevcut sınırlı güçlerine güvenip insanın yok oluşuna neden olabileceği ve merhametlerinin tutarlı olamayabileceği hatırlatılırken; mutlak güç ve şefkatin Hak Teâlâ'da olduğu, bu noktada güç, erk ve hüküm ekseninde taklit belasından da uzakta olmak gerektiğinin insanlara hayırlı olacağı anlatılmaktadır. Diğer bir çarpıcı mesel ise şu şekilde ifade bulmaktadır:

"Bâtıl sözün kötü kişilerin kalbinde makbul oluşu

Bir şaşıya eğer, "Ay birdir" desen, sana
"Birlik mevzuunda şaşırmadasın" der.

Alay ederek birisi, "Ay iki tanedir" dese
o kötü adam bu sözü tasdik eder.

Yalancıların, her nefeste söyledikleri
yalandır. "Pis şeyler, pislere aittir" sözü
kâfidir.

Gönlü geniş olanların eli de geniş olur.
Kör gözlüler taşlık yerde sürçer, düşerler."

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî 2011: 259)

Bu kısa hikâyede ise, olaylara negatif ve ters bakan, toplumu yanıltan ve daima yalan söyleyip fitne çıkaranların makbul birey olamayacaklarına, gönlü geniş olanların feraha ulaşacaklarına, kör gözlülerin ise taşlık yerde sürçüp düşeceklerine yönelik bir bildik kanı anlatılmaktadır.

Ruhları karanlık kişilerin hayatta daima aydınlık yapıdaki insanların saçtığı ışıktan rahatsız oldukları her daim dile getirilmiştir. Bu kişiler gerçeği manipüle etmek için daima didinirler. Bu nitelikte ruh yapısına sahip olanlar, hayatın manasını çözememiş, yaşama bir anlam yükleyememiş ve dünya düzeninin sevgiye dayalı olduğu gerçeğini görememişlerdir. Gerçekleri ve doğruları inkâra meyledenler ve bu duruma ayna tutanlar, öncelikle kendilerinin zarar göreceklerini de idrak edemezler. Hikâyede bâtilin ancak kötü yüreklerde yeşerebileceği ve bunun da süresinin kısa olacağı gerçeği dillendirilmektedir. "Güneş balçıkla sıvanmaz" sözü bu hikâye ile birebir örtüşmektedir. İnsanların bazen, "duyduklarına gördüklerinden daha çok inanır" (Korkmaz-Deveci 2011:65) olmaları, gerçeklerin ortaya çıkıp aydınlanmasında en belirgin engellerden biri olarak bilinir. Bu çerçevede yalanın yalancılarda olduğu olgusu, "pis şeyler, pislere aittir" sözünü kapsamına almakta, kötülerin bunlardan nemalandığı vurgulanmaktadır.

Yine bu hikâyede, "bir şeyin şüyü vukuundan beterdır" ifadesine atıfta bulunulur. Yalan bir sözün, bir inanışın gerçeğin önüne geçip toplumu yanılttığı ve kitleleri arkasına aldığı yaşanmış bir tecrübedir. Abartıya ve olağan dışılığa daima merak duyan insanlar, buna önderlik edenlerin çoğu zaman tuzağına düşebilmektedir. Oysa gönlü geniş kişiler bu olumsuzluklardan uzaktakilerdir. Zenginliğin paylaşılarak artacağını bilenler aynı zamanda iyi insanlardır. "Veren el alan elden üstündür" sözü nitekim bu durumu yeterince özetlemektedir. Eserde doğruluktan yana saf tutanların sırtlarının yere gelmeyeceği; batılın ve yalanın ömrünün kısa olduğu gerçeği, bu durumdan kısa süreli menfaat temin edenlerin, bozguncu ve kalpleri mühürlü olduğu için idrak yoksunu kişiler olduğu bildirilmekte, dünya düzeninin doğru ve güzel insanların sayesinde kurulduğu ve devamının ancak bu nitelikteki değerlerin varlığı ile mümkün olacağı anlatılmaktadır.

Sonuç

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî-i Şerîfî*, küçürek öykü kapsamında gerek teknik gerekse tematik yapı bakımından oldukça benzer özellikler taşıdığı bu kısa mesel seçkilerinde de görülebilmektedir.

Mesnevî'deki ironik söylemlerin fazlalığı, verilmek istenen mesajların derinlerdeki saklılığı, her okunduğunda yeni ve zengin çağrışımlara olan açıklığı, anlatımlardaki doğru, etkin ve çarpıcı kelimelerin seçiciliği, manzum niteliği ve her şeyden önemlisi eserin bütün zamanlara hitap eden evrenselliği, *Mesnevî*'yi küçürek öykü tanımı çerçevesinde son derece özgün ve vazgeçilmez bir referans özelliği konumunda tutmaktadır.

Mevlânâ, bu yapıtında elbette kâinatın en zengin ve değerli varlığı olan

insanı ele almaktadır. Küçürek öyküden farklı olarak, mesaj verme, eğitme gibi özelliklere bağlı kalınan eserde, mevcut türün diğer nitelik ve ilkelerine paralel bir durum arz ettiği görülmektedir.

Mesnevî'de, kurgudaki çatışma objelerinin iyi seçilmesi, etkin ve hızlı çağrışımlara sebep veren sembol ve imgelerin tercihindeki orijinallik dikkatleri çekmektedir. Sezdirme yöntemi ile okuyucuya hitap eden Mevlânâ bu çerçevede, modern öykünün ilk adımını atmış; sosyal ve felsefi ifadelerle de hikâyelere taşıdığı değeri katmıştır. Mesellerin henüz başında hissedilen çarpıcı etki, sürükleyiciliği daima diri tutmuştur. Derin gözlem ve zekânın bir bileşkesi sonucu vücut bulan meseller, adeta zamana meydan okurcasına ve Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'yi her daim hatırlatırcasına her okunduğunda yeniden anlam kazanmış ve bu özelliği ile gerek Türk gerekse dünya edebiyatındaki gerçek değerini ve yerini muhafaza ederek gelecek nesillere ulaşacağını ispat etmiştir.

Kaynaklar

- Ayan, Gönül (1991), "Mesnevi ve Kısa Hikâyecilik", *5. Milli Mevlâna Kongresi, Bildiriler*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Bates, H.E (2001), *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü* (Çev. Gökhan Ezber), İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Karaismailoğlu, Adnan (2007), *Mevlânâ'nın Hayatı, Eserleri ve Sanatı*, 1.bs., Ankara: (Mevlânâ) T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (2007), "Küçürek Öykü", *Türk Edebiyatı Tarihi C.4*, 2.bs., İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan - Deveci, Mutlu (2011), *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür—Küçürek Öykü—*, 1.bs., Ankara: Grafiker Yayınları.
- Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (2011), *Mesnevî-i Şerîf*, 9.bs., İstanbul: Timaş Yayınları.
- Wellek, R. vd. (1983), *Edebiyat Biliminin Temelleri* (Çev. Ahmet Edip Uysal), 1. bs., Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ABSTRACT

The Relationship Between the Proverbs in Mevlana's Mesnevi and Short Stories

Although short short story with its condensed and brief quality has its own place in our literature as a result of the needs of modern people, the first traces of this genre in Turkish culture was observed centuries ago. In this context, it is significant that Mevlana's Mesnevi goes considerably parallel with the definition of short short story.

Short short stories, telling more with less words, using brief, effective and stunning remarks, get close to the proverbs in Mevlana's *Mesnevî*. With its philosophical discourse and open ended structure approaching to Mevlana's *Mesnevî*, this kind of story has no direct claim to give messages and to educate people. Therefore it can be distinguished from the proverbs in Mevlana's *Mesnevî*. However, the proverbs in Mevlana's *Mesnevî* and short short stories generally share such common points as setting the plot, having implication, consciously and extensively using covert narration method and preferring to make use of original symbols and images.

In conclusion, it is considered that today's short short stories are built on the tragedy of modern people as the proverbs in Mevlana's *Mesnevî* focus on the humanity and deal with its global problems; and strengthen the thought that the proverbs with their rich and cultural background set a good and an original example for short short stories.

Key Words: *Mesnevî*, proverb, short short story, philosophical, symbol.